

IDŐNOSZTALGIA

Érdekes olvasmány Borbély László új könyve, a *Finita la commedia*. Nem csak azért, mert Borbély László különös történeteket mesél el nekünk, hanem azért is, mert majdnem mindegyik elbeszélésében alaposan visszamegy az időben. Mintha jobban érdekelné az a kor, amelyben még nem élhetett (1968-ban

született), mint a mai világ. Pedig írt ő eleget a máról is előző kötetében, riportokat is, most mégis mintha nosztalgiával tekintene vissza a múlt század világára. A kifejezés itt nem valami idillbe vágyódást jelent, krúdys hangulat is csak a *Ködszurkálók Óbudán* című írásában tűnik fel, inkább arról van szó, hogy a mánál izgalmasabb számára a harmincas évek, a háborús idők vagy az ötvenhatos forradalom napjai. Mintha szellemi álruhát öltene, s öreg írónak mutatkozna, tele a régvolt históriáinak emlékével. Ez persze nem baj, nincs ebben semmi furcsa, az író nemcsak arról ír, amit személyesen megtapasztalt, hiszen akkor nem születnének történelmi regények, nem lenne szerepe a fantáziának, Defoe nem mesélhette volna el Robinson kalandjait, de Borbély esetében mást látok. Felzárkózást.

Nosztalgiája abból ered, hogy szeretett volna ott lenni a Marika presszóban, ahová Fejes Endre is járt, a Belvárosi kávéházban, ahová a Gerelyes vagy Simonffy, és a Hungária mélyvízében Mándy asztalánál. Szerette volna, ha már akkor író, ha akkor mesélhetett volna történeteket az első háborúról, az őszirózsás forradalomról, Károlyi Mihály kormányáról, a bőrkabátos Lenin-fiúkról, a fiumei kikötőről, a kivándorló magyarjainkról, ötvenhatról, a mutatványosok Ligetéről, stricikről és kalandorokról, és most ebbe a világba ment vissza írónak. Kézfogásra vágyik egy lassan már kihaló írógenerációval. Kézfogásra Bertha Bulcsuval és mindazokkal, akik kezdő íróként elfogadták a fiatal újságírókat, mert látták benne a tehetséget és biztatták. Hogy mennyire így van ez, mutatja, hogy *Lint* meg is jelenik a könyv egyik szép írásában, megjelenik hajóján Harlekinnel, a szerelmes Balatonon, Lint, aki nem csak Bertha egyik figurája, de maga az író. Légies, mégis kemény, erőteljes novella az elbeszélések között. Ahogy nagyszerű novella a Berzsenyi Társaság pályázatán nyert írás is, az ötvenhatos mű, *Camus mosolya*.

Becsülendő és megható is Borbély László társkeresése, az elődökhöz fiúfi tisztelettel fordul nosztalgiája. Az elődök elfogadhatják, jól szőtt történetek ezek, érzékletes megjelenítései térnek és időnek, hitelesek az alakok, érdekes a mese, még ha olykor kissé túlbeszélt is. Pedig azok, aiktől tanult, szerették a tömörséget. A *Hét Krajcár* Kiadó bocsátotta útjára a kötetet, még a tavalyi könyvhétre. ♡ (Szakonyi)

KÖNYV

„MÉRT NE LEGYEK TISZTESSÉGES!”

■ *Sárközy Péter* jelenlegi kötete az 1996-ban megjelent tanulmányok mellett közli a szerző 1996–2015 között írt újabb József Attila-tanulmányait, melyekben vitába száll a Szabolcsi Miklós örökségét tovább folytató, ma is „hivatalosnak” számító József Attila-kutatók egyoldalú beállításával, rámutat az ötvenes és hatvanas évek József Attila-kultuszát tovább folytató manipulációkra, illetve a ma „csúsztatásnak” nevezett hazugságokra.

A kötetben ezenkívül a *Nagyon fáj*-kötet verseinek az explication de texte módszerét követő szövegelemzése áll, hiszen ennek az utolsó, 1936 végén megjelent kötetének

versei a legnagyobb tisztasággal mutatják meg József Attila érett költészetének fő motívumait: a társadalmi igazságosságra, szeretetre és az igazi szerelemre vágyó törekvését, az istenhitre vágyódást. Sárközy Péter az utóbbi húsz évben írt tanulmányaiban arra figyelmeztet, hogy a magyar közoktatásban és közgondolkodásban a rendszerváltás után, sajnos, majdnem minden maradt a régiben. A közvéleményben és a „szakmában” egyaránt tovább él az ötvenes évek – Szabolcsi Miklós által „dialektikusan továbbfejlesztett” – József Attila-képe.

(*Sárközy Péter: „Mért ne legyek tisztességes!”*, Nap Kiadó, Budapest, 2018)

KÖZÉP-EURÓPAI TALÁLKOZÁSAIM

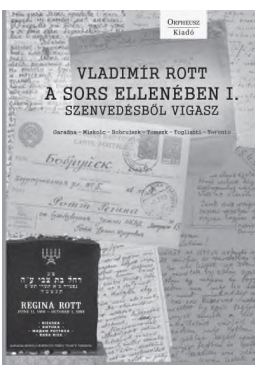
■ *Kiss Gy. Csaba* kötetéből a mai közép-európai szellemi élet sajátos metszete rajzolódik ki előttünk. Személyes ismerőseiről, barátairól készített rövid esszéikben portré – nagyjából az ezredforduló táján. Színes változatosságban lépnek eléink költők, történészek, műfordítók, tudós emberek és művészek, akikkel hosszabb-rövidebb ideig alkalma volt találkozni, akiknek ismeri személyét és munkásságát Lengyelországtól és Csehországtól, Szlovákián keresztül egészen Szlovéniáig és Horvátországig, Szerbiáig. Szerepel ebben a kaleidoszkópban Nobel-díjas költő, Oscar-díjas filmrendező, szlovák és horvát költő, szlovén történész és cseh publicista-politológus. Nemzetközi szinten ismert „nagy” nevek és

saját kultúrájuk fontos munkásai. Többek között: Bohumil Hrabal, Czesław Miłosz, Andrzej Wajda és Zbigniew Herbert. De mások mellett elkészült az arcképvázlata a szerb Danilo Kišnek, a szlovák Emil Boleslav Lukácsnak, a lengyel Wiktor Woroszyłskinek, a szlovén Veno Taufernek is. A portrék pillanatfölvételnek tekinthetők, a kapcsolat mélységétől függően tartalmaznak személyes mozzanatokot, visszatekintenek a barátság múltjára, vagy csupán a személyes benyomásokat rögzítik.

(*Kiss Gy. Csaba: Közép-európai találkozásaim*, Nap Kiadó, Budapest, 2018)

ÜNNEP 2018

A SORS ELLENÉBEN I. – SZENVEDÉSBŐL VIGASZ

■ **Vladimir Rott** (Bobrujszk, 1935) kanadai mérnök magyar származású szülőktől született a Szovjetunióban, ahova édesapja, a miskolci Róth Ferenc erdész munkaszerződéssel, családostul kitelepült. 1938-ban az apát a sztálini államvédelmi szolgálat letartóztatta és Szibériába internálta; tizenkét évig tartották fogva, családját soha többé nem látta viszont. Az embertelen kínzások során, a tízéves szibériai bányamunkában és a további kétéves száműzetésben, ereje fogytaig Róth Ferencet a hazatérés reménye éllette. Nem vagyok író, de mesélnem kell eseményekről, emberekről,

akiknek az emléke, szerintem nem szabad, hogy eltűnjék, írja Vladimir Rott kötete előszavában. A *Szenvedésből vigasz* második kiadása és a kötet gazdag dokumentumanyagából készült kiállítás a *Gulág Emlékév* alkalmából és támogatásával valósult meg.

(Vladimir Rott: *Szenvedésből vigasz*, Orpheusz Kiadó, Budapest, 2018)

LENGYELORSZÁG TÖRTÉNELME MAGYAR VONATKOZÁSOKKAL

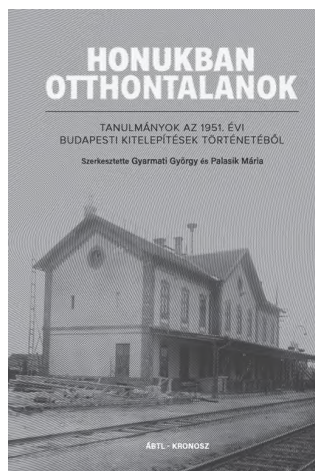

■ **Konrad SutarSKI** kötetében Lengyelország történelme címén tömör leírást találhatunk egy nemzetről, amely az utókorra kevés forrásanyagot örökítő idők homályából kilépve egyesült két másik nemzettel – a litván és a kijevi Rusz (a későbbi Ukrajna) népével –, ezáltal Európa egyik legerősebb országát hozva létre. Az így létrejött államalakulat későbbi erkölcsi hanyatlása (az „arany szabadság” álarca bújtatva) több mint egy évszázadra függetlensége elvesztését okozta.

E nemzet mégis jobban értékelt a szabadságot, mint az életet, semhogy azt rabságban kelljen töltenie – ezért visszaszerezte önállóságát. Függetlenségéért még egyszer meg kellett küzdenie a múlt évszázadban, de újból visszanyerte, bár ismét súlyos véráldozatok árán. Jelenleg Lengyelország fennhatósága hozzávetőlegesen a történelmi létezése kezdetén elfoglalt területeire terjed ki, így az Európai Unió nagyobb államai közé tartozik, egyúttal kitűnik közülük etnikai és vallási egységességéből fakadó erejével. Hadd szolgáljon e nép történelme számunkra és az eljövendő nemzedékek számára útmutatóként, hogy a társadalom és a nemzet érdekében mi számít erkölcsösnek és előrevivőnek, illetve mit kellene elkerülni, ami veszteséghez, pusztuláshoz vezet.

(Konrad SutarSKI: *Lengyelország történelme magyar vonatkozásokkal*, Méry Ratio Kiadó, Somorja–Budapest, 2018)

HONUKBAN OTTHONTALANOK

■ A *Gyarmati György és Palasik Mária* által szerkesztett könyv a *Tanulmányok az 1951. évi kitelepítések történetéből alcímét viseli*. Kevesen bár, de még élnek közöttünk olyanok, akiknek az 1951. évi budapesti tömeges kitelepítés nem – nemcsak – történelem, hanem saját életük egy keserves epizódja is lett. A főváros elhagyására kényszerített emberek családi – közös háztartás okán többgenerációs nagycsaládi – számkivetésre ítéltettek, a kéthónapos csecsemőtől a kilencedik X-et taposó matuzsálemig,

özvegyig. Az itt olvasható írások többsége nem a politikai indíttatású tisztogatást, illetve annak végrehajtását idézi fel, hanem csoportos és egyéni sorsmetszeteket elevenít meg – átélés-, illetve társadalomtörténeti közelítésben. S közben fokozatosan bontakozik ki egy „másik história”: történet arról, hogy a korban divó terroruralmi arroganciával szemben hogyan tudott védekezni a társadalom. A fővárosból „osztályellenségként” száműzötteket – akiket már egy sor megelőző intézkedéssel is deklasszáltak – a vidéki agrártársadalom módosabb rétegét adó „kulákok” nyakára küldték. A hatalom így próbálta őket együttesen ellehetetleníteni. A kényszerű összecsúszásban viszont a városi „tanultabbak” és a falusi „kétkezesek” kölcsönösen kezdték hasznosítani egymás tudását, tájékozottságát, szakmai jártasságát és tapasztalatát. A kiszolgáltatottság és gúzsba-kötöttség nyomasztó terroruralma közepette kezdett életre kelni a közhatalmi szempontok szerint megbélyegzettek és kiközösítettek társadalmi együttműködési rendszere. Idő múltával tudatosult, hogy a frontvonal nem az otthonuktól megfosztott városiak és a befogadásra kötelezett helybéliek között, hanem az eltérő megfontolásból együttélésre kényszerített diszkrimináltak, és a velük szemben egyformán komisz pártgyeduralom képviselői között húzódik. Jószerivel e hatalom magasan pozícionált megbízottjaival és helyi kiszolgálóival szemben formálódtak a számkivetettek szigetserű szolidaritás-közösségei az ország keleti felében.

(*Honukban otthonatlanok*, Kronosz Kiadó, Pécs, 2018)

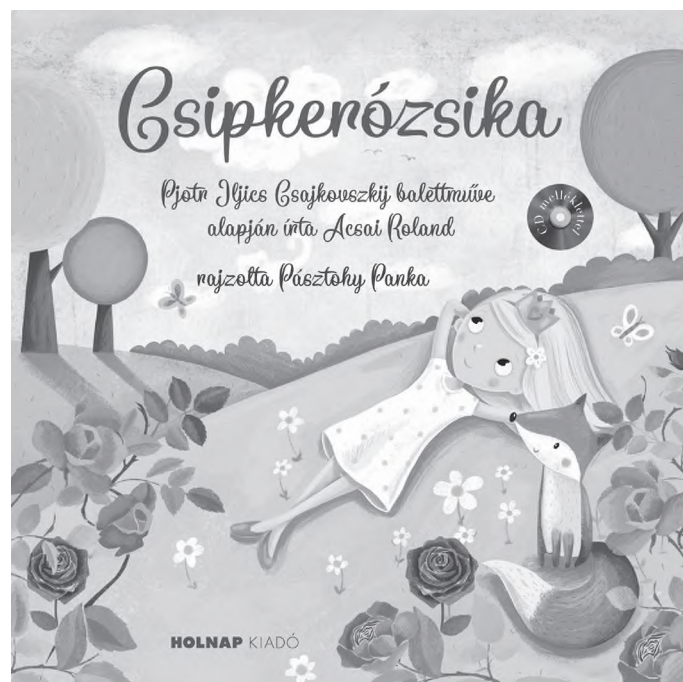
ANDRÁSSY GYULA

■ András Gyuláról alig tudunk valamit, a közvéleményben nem él az alakja, pedig Magyarország egyik legjelentősebb politikusról van szó, 1867–71 között a Magyar Királyság miniszterelnökéről, a polgári Magyarország egyik megteremtőjéről, későbbi osztrák–magyar közös külügyminiszterről, egy olyan személyről, akinek a nevét Európában máshol is ismerik. András Gyula nagy formátumú politikus volt, igazi államférfi. *Kozári Monika* könyve

Andrássy magyar miniszterelnöki tevékenységére helyezi a hangsúlyt, ugyanakkor ez a munka életrajz is, s külön fejezet foglalkozik Erzsébet királynéval való kapcsolatával. Nagyon sok idézetet használ fel, azzal a szándékkal, hogy Andrássyt beszéltesse, bemutatva, miként gondolkodott. Jó barátja, az emigrációban öngyilkos lett Schmiedegg Kálmán gróf a búcsúlevelében ezt írta Andrássynak: „Gyula, Te nagy dolgokra vagy hivatva. Egyre kérek csak, arra, hogy legyél meggyőződve hivatásod nagyságáról és ne engedjed, hogy hanyag, henye természeted energiádat megsemmisítse. Életed Magyarországé, tevékenységeddel tartozol hazádnak és nevednek egyformán.” Andrássy Gyula pedig beteljesítette történelmi hivatását.

(Kozári Monika: *Andrássy Gyula*, Gondolat Kiadói Kör, Budapest, 2018)

CSIPKERÓZSIKA

■ A jól ismert történetet alighanem minden gyermek kedveli. Nagy öröm éri a királyi párt, lánygyermekük születik. A keresztelőn azonban hivatlanul feltűnik a gonosz Carabosse, és megátkozza a csecsemőt. Tizenhat évvel később a rontás beteljesül, Auróra hercegnő mély álomba szenderül, amelyből csak egy herceg szerelmes csókja ébresztheti fel. Ezzel a kötettel régi adósságát törleszti a Holnap Kiadó: a Diótörő és A hattyúk tava után a harmadik *Csajkovszkij-balettel* feldolgozó mesekönyv, a *Csipkerózsika* is napvilágot látott. A kötetet *Acsai Roland* szövegével, *Pásztohy Panka* kedves rajzaival nyújtják át az olvasónak. A könyvhöz mellékelt CD-n a balett-mű legismertebb dallamai csendülnek fel.

(*Csipkerózsika*, Holnap Kiadó, Budapest, 2018)

OSZTOZKODÓK

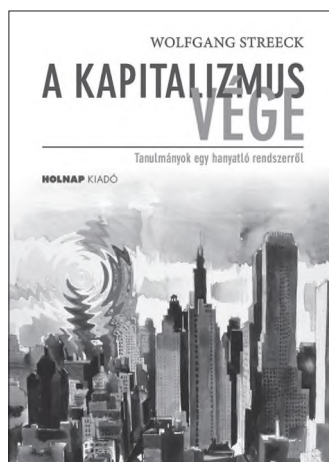

■ *Szárás Miklós György* kötetének történetéről. Kettőezer-velahányban két fiatal férfi betör egy negyedik emeleti, budai lakásba. A tetőről ereszkednek alá hegymászó kötél. Nem aggódnak, nyugodtan teszik a „dolgukat”, hisz tudják, a lakás tulajdonosai, egy házaspár és az öt gyerek, néhány napig külföldön tartózkodnak. Nem törnek-zúznak, összeszedik az ékszereket, a mozdítható elektronikai holmikat, a készpénzt, aztán amerről jöttek, kéményseprő-

járatokon, tetőkön át elillannak. Egyikük elteszi a hűtőszekrény-mágnes alól a kitöltött lottószelvényt is, amely, mint néhány nap múlva kiderül, nyertes szelvény: az évtized egyik legnagyobb nyeresége az övék. Mi lesz a pénzzel? Mi lesz a kifosztott családdal? Mi lesz a betörökkel? Ki járt jobban, a rablók vagy a kiraboltak? A történet csavaros, és a közhely ezúttal is bebizonyosodni látszik: a jó nem feltétlenül és kizárólag jó, a rossz nem feltétlenül és kizárólag rossz. Minden ember jó és rossz elege, és nem csak a belső küzdelemben, a gyöngesség és erő, a megalkuvás és tartás szüntelen egymásnak feszülésében dől el, hogy végül milyen emberré leszünk, hanem a sorsunkban is, a véletlenek láncolatában, amit olykor szerencsének, máskor isteni elrendelésnek mondunk.

(*Szárás Miklós György: Osztokodók*, Scolar Kiadó, Budapest, 2018)

A KAPITALIZMUS VÉGE

■ *Wolfgang Streeck* könyvének alcíme: Tanulmányok egy hanyatló rendszerről. Több évnyi gyengélkedés után a kapitalizmus válságos állapotba jutott: stagnálás váltotta fel a növekedést, egyenlőtlenség veszélyezteti a stabilitást, a pénzgazdaság iránti bizalom jóformán elpárolgott. A *Kapitalizmus vége* című könyvében *Wolfgang Streeck*, korunk politikájának és gazdaságának elismert elemzője azt fejt ki, hogy a világ változás előtt áll. Két össze nem illő

félnek, a demokráciának és a kapitalizmusnak a II. világháború árnyékában összehozott házassága lassan a végéhez közeledik. Nincs már olyan politikai erő, amely képes lenne visszafordítani a piac liberalizációját, és a pénzügyi szektor túlkapasainak megfékezésére hivatott egykori szabályozó rendszerek összeomlottak. Világunkat ugyanakkor a növekedés visszaesése, az oligarchikus vezetés, a közszféra zsugorodása, az intézményesített korrupció, a nemzetközi anarchia jellemzi, a bajok orvoslására pedig nincs kezünkben gyógyír.

(*Wolfgang Streeck: A kapitalizmus vége*, Holnap Kiadó, Budapest, 2018)

SZENTIVÁNÉJI ÁLOM

■ A nyári napfordulón, az év legrövidebb éjszakáján, hisszük, hogy kívánságaink teljesülhetnek és bármi megtörténhet. Az Athén melletti varázslatos erdőben tündérek, fiatal szerelmesek és kézművesek sodródnak egymáshoz az éjszaka játékos bonyodalmiban. Egy furfangos tündérinas, Puck keveri,

csavarja és csomózza a szálakat mindenki bosszantására. A *Szentivánéji álom* *William Shakespeare* egyik legkedveltebb vígjátéka, melyből *Benjamin Britten* és *Peter Pears* operája alapján *Fodor Veronika* írt mesét és *Szimonidesz Hajnalka* álmódott hozzá varázslatos képeket.

(*Szentivánéji álom*, Holnap Kiadó, Budapest, 2018)

◆ Ughy Szabina

GROSS ARNOLD GALÉRIA

Új kincsek, korai ritkaságok

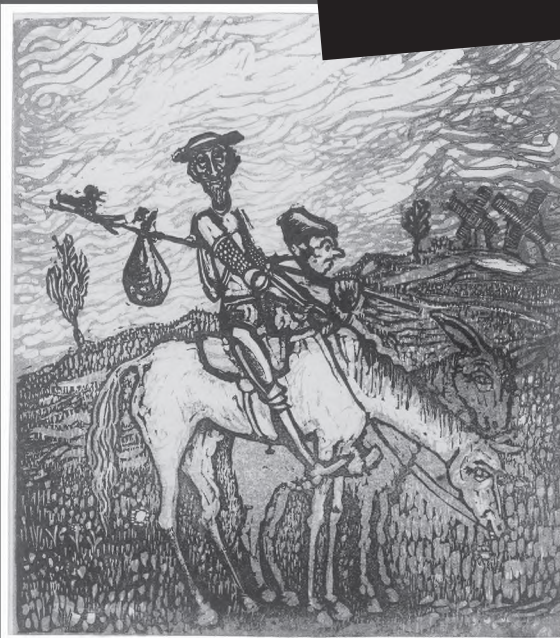
kerültek elő Gross Arnold hagyatékából a szellemi örökségét gondozó galériában, amelyet a művész fia, Gross András vezet azon fáradozva, hogy minél teljesebb képet adjon Gross Arnold életművéről. A Bartók Béla úti hangulatos kis hely 2014-es megnyitása óta már számtalan érdekes grafikával gazdagodott.

A népszerű grafikusmestert leginkább a Gross-féle egyedileg nyomott, különleges technikával színezett aprólékos rézkarairól ismeri a közönség. Az ARNOLDO galéria-kávézó ez év áprilisában megnyílt kiállítása a Nemzet Művésze Díjjal kitüntetett grafikusművész korai, a még a színes technikájának kiforrása előtti fekete-fehér korszakára, egyedi műveire fókuszált. A rézkarcok színezésének első, kísérleti darabjai mellett bemutatásra került egy ceruzával kiegészített, érdekes fázisnyomat, nagyvonalú tusrajzok – és egy eddig nem ismert mű –, az egykori diáktársától, *Törekly Ferenc* grafikustól pár éve kapott *Óbudai kertvége* című főiskolai pasztellakvarell rajza is, mely 1950-ben a Műcsarnokban volt kiállítva.

„Eredeti szándéka szerint festő szeretett volna lenni. Korai grafikáin érezni a festői gondolkodásmódot. Az ötvenes években készített tájképek karcai „klasszikus” tájfestményi szabályok szerint szerkesztettek. A festői szépséget e tájképekben a rézlemez nagyon érzékeny, aprólékos, gazdag megdolgozással vitte bele. Hiányzott azonban a szín. Hiszen a hagyományos rézkarc egy, általában fekete, vagy barnás tónusú nyomdafestékkel készül. A kinyomtatott grafika kézi színezése – noha több száz éve elfogadott megoldás volt a könyvillusztrációnál – valahogy mégis „kifestőkönyv” ízű. Néhányszor használta ezt a módszert, rézkarccal és linóleummetszéssel készült tájképeken az ötvenes években, de azután igen sajátos, egyéni technikával oldotta föl az ellentmondást a festőiség és rajzosság között. Bár a szabadság joga nem az övé (az sir William Blake-et illeti), de ő terjesztette el a magyar grafikában.” – írta róla Pogány Gábor.

Maga *Gross Arnold* erre így emlékezett vissza: „Barcsay Jenő mesterem régen fel-feljárt hozzám, és megnézte a rajzaimat... Egy alkalommal a rézkarc fölé hajolva így szólt: Tudod-e, hogy a grafika fekete-fehér? – Eddig valóban az volt, de most már van színes is – feleltem.”

A megnyitón *Kratochwill Mimi* művészettörténész, a Műcsarnok volt munkatársa, Gross Arnold kortársa és barátja elevenítette fel a közös emlékeket, és jóvoltából a kiállításon (amely május 12-ig volt látogatható) is bemutatott pár kisméretű korai művet. ♡ (WT)

**ÚJ KINCSEK, KORAI RITKASÁGOK
2018. ÁPRILIS 6 - MÁJUS 12**

Gross Arnold

MEGNYITÓ: 2018. ÁPRILIS 5. CSÜTÖRTÖK, 18H
MEGNYITJA: KRATOCHWILL MIMI MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ
GROSS ARNOLD GALÉRIA - 1111 BUDAPEST, BARTÓK BÉLA ÚT 46

GRAFIKA
HONAPJA

GÜLCH CSABA MEGÉRKEZTÜNK

(Sirálynak)

Xantus Géza: Európa elrablása

1. A színe elé kellett érnünk drága, szemébe nézni gyermek tekintettel, könnyekbe foglalni a kettétört időt, este egymásba rejtezni szerelemmel.
2. Harangszó ünnepelte a hús nyarat, Isten-fénnyel egymásba nőtt lelkünk, az öreg vár néma, bölcs kövei közt, kegyelmében újra egybekeltünk.
3. A domb alatt a frissen zöld búzakör, értünk táncolt szédült örömtáncot, a pillangók boldog kék hímporában, Isten nyitotta ránk az örök égvilágot.
4. Szelíden bandukolt legelni a nyáj, a fűtenger csendjében tücskök zenéltek, csókodba rejtettem minden titkomat, pipacsot fűztem hajadba ékességnek.
5. Bokáid néztem, tiszta-szép homlokod, vártam a gyíkokat, hogy napozni jönnek, a köveken ültél, rád fénylett a nap, nem láttam árnyékát szerelmünknek.
6. Az örömtől kettényílt a bársony ég, ahogy benned, csodás látomásban, a felhők talpáig értek akkor ujjaink, újjá kell születnünk a feltámadásban.